

KRASP

10
lat
KONFERENCJI
REKTORÓW
AKADEMICKICH
SZKÓŁ
POLSKICH

Kraków

Uniwersytet Jagielloński

7-9 czerwca 2007

OKOLICZNOŚCI TOWARZYSZĄCE POWSTANIU KONFERENCJI REKTORÓW AKADEMICKICH SZKÓŁ POLSKICH

Pomysłodawcy i założyciele

Proces organizowania się – w początkowym okresie transformacji ustrojowej – coraz większej liczby rektorskich konferencji „branżowych” stanowił najlepszy dowód ujawniania się w naszym kraju ogromnej potrzeby budowy struktur samorządowych i współdziałania z innymi partnerami. – *Ale cenna inicjatywa – jak zauważył prof. Aleksander Koj¹ – szybko przerodziła się*

w paradoks. Poszatkanie szkolnictwa wyższego na ogródki działkowe, z których każdy był uprawiany osobno, często kosztem sąsiadów, stało się niekorzystne dla szkolnictwa jako całości. Od tego też czasu, to jest od początku lat 90., pojawiła się tendencja, ażeby stworzyć jedną, szerszą od istniejących formułę instytucji, w której duch autonomii zostałyby zachowane, jednak nie przeciwko komuś, lecz „dla” wszystkich. Właśnie ta tendencja „scalająca” stała się bezpośrednią inspiracją do utworzenia Konferencji Rektorów Uczelni Autonomicznych (KRUA).

Proces ponownego nawiązywania się „porozumień poziomych” w środowisku rektorskim rozpoczął się w kadencji władz uczelnianych 1990–1993. Ponownego, dlatego że już wcześniej takie porozumienia, tyle że w innych formach, istniały. Przynajmniej porozumienia rektorów niektórych akademickich szkół wyższych. Tak że w kadencji lat 1993–1996 dochodziło już do regularnych spotkań zainteresowanych rektorów, wyboru władz (w tym przewodniczącego), ogłaszania wspólnych komunikatów. Cały czas była to jednak działalność nieformalna.

Ustawa o szkolnictwie wyższym z 1990 roku stworzyła definicję uczelni autonomicznych, czyli takich, które posiadały prawo habilitowania i zatrudniały przynajmniej 60 profesorów tytułowych. Tych uczelni – największych i najsilniejszych pod względem potencjału naukowego – było wówczas w kraju około 35. I to rektorzy przede wszystkim tych uczelni wyrażali potrzebę współpracy, tworząc w połowie lat 90. pierwszą w kraju „strukturę poziomą”, chociaż wciąż nieformalną. W ten sposób powstała właśnie Konferencja Rektorów Uczelni Autonomicz-

nych (KRUA), której przewodniczącym został ówczesny rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Aleksander Koj, a która już w 1996 roku została poddana pierwszej poważnej próbie.

Był to okres finalizowania prac sejmowych nad projektem nowej konstytucji państwa. Jej artykuł 70 zawierał zapis, który faktycznie uniemożliwiał pobieranie przez uczelnie państwowe opłat za studia. Wejście w życie tego zapisu mogło się jednak odbić bardzo dotkliwie na kondycji finansowej szkół. Wówczas KRUA upoważniła rektorów: Uniwersytetu Warszawskiego – prof. Włodzimierza Siwińskiego, Akademii Górniczo-Hutniczej – prof. Mirosława Handkego oraz Politechniki Warszawskiej – prof. Jerzego Woźnickiego do działań zmierzających do zmiany wspomnianego zapisu.

W efekcie tej „delegacji” działania podjęli rektorzy Siwiński i Woźnicki, a w końcu, w następstwie wyjazdu tego pierwszego za granicę – już tylko prof. Woźnicki. I to z niezłym skutkiem, ponieważ odpowiedni fragment art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej rzeczywiście został zmieniony. Wprowadzie przyjęto wariant kompromisowy, lecz i tak zadowalający, ponieważ przyzwalający wyższym szkołom publicznym na „świadczanie niektórych usług edukacyjnych” za odpłatnością².

Sukces był znaczący, udało się bowiem zmienić zapis z projektu konstytucji, uzgodniony i przyjęty już wcześniej przez cztery główne partie polityczne. Sprawa nie była łatwa. Kiedy z początku prof. prof. Woźnicki i Siwiński spotkali się w Sejmie z klubami tych partii – Polskiego Stronnictwa Ludowego, Unii Wolności, Sojuszu Lewicy Demokratycznej oraz Unii Pracy – to, jak wspomina prof. Woźnicki, nikt im nie dawał szans na załatwienie tej sprawy. Ten pierwszy sukces rektorów okazał się jednak przełomowy, gdyż upewnił środowisko, że potrzebna jest nowa formuła działania.

Potrzeba powołania nowej struktury wynikała także z relacji międzynarodowych – środowisko jako całość powinno być reprezentowane w organizacjach europejskich. Tymczasem kiedy

Sala Senacka UJ, 9 marca 1994 r. Pierwsze próby zjednoczenia konferencji rektorów szkół wyższych w Polsce. Siedzą od lewej: prof. Władysław Pierchala – rektor AM w Katowicach, przewodniczący Konferencji Rektorów Akademii Medycznych (KRAM); prof. Jerzy Osiewski – przewodniczący Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego; prof. Aleksander Koj – rektor UJ, inicjator spotkania; prof. Jerzy Dietrich – rektor Politechniki Warszawskiej, przewodniczący Konferencji Rektorów Uczelni Technicznych (KRUT); prof. Michał Seweryński – rektor Uniwersytetu Łódzkiego i przewodniczący Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich (KRUP)

Archiwum KRASP

pojawiała się taka potrzeba, wszystkie uczelnie reprezentowała Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich. Ale KRUP liczyła kilkanaście uczelni członkowskich o jasno określonym, „uniwersyteckim” profilu merytorycznym, a cała reszta – ponad 80 procent uczelni krajowych, w tym wszystkie techniczne – w rzeczywistości nie miała swojej reprezentacji. Jednak – według relacji prof. Woźnickiego – znakomita większość rektorów z kadencji 1993–1996 była przeciwna tworzeniu ogólnokrajowej organizacji, uważając dotychczasową strukturę nieformalną za zupełnie wystarczającą. A poza tym – jak powiadali – co mogą mieć ze sobą wspólnego uczelnie techniczne, artystyczne, wychowania fizycznego itp.? Przyzwyczajeni do „klubowego” charakteru spotkań, uważali oni również, że jakiegokolwiek sformalizowanie tej struktury może prowadzić tylko do ograniczenia autonomii uczelni.

Wyjątek w ocenie tej sytuacji stanowili między innymi prof. prof. Stefan Jurga i Michał Seweryński, ówczesny przewodniczący KRUP, którzy potrzebę powołania takiej organizacji jak KRASP dostrzegali już wcześniej. Wyrażna zmiana w podejściu większej części środowiska do tej idei dała się zauważyć dopiero w kadencji następczej, to jest w latach 1996–1999.

Największą inicjatywę w tej sprawie wykazywał rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Aleksander Koj, który wysyłał do kolegów rektorów własne projekty szerszej struktury organizacyjnej. Podchwycił je, odkąd tylko objął funkcję rektora Politechniki Warszawskiej w 1996 roku, prof. Woźnicki, który jeszcze jesienią tamtego roku odwiedził rektora Handkego i prof. Koja w Krakowie. Sprawy nabrały tempa. Rektorzy trzech największych uczelni w kraju postanowili działać i na początek zaproponowali powołanie zespołu, który zająłby się opracowaniem założeń do przyszłej ustawy o szkolnictwie wyższym. Przewodniczącym tego zespołu, powołanego formalnie na wniosek trzech rektorów przez ministra edukacji prof. Jerzego Wiatra, został prof. Jerzy Osiewski. Był to początek współpracy rektorów, wyłamującej się z praktyki, zamykającej się dotychczas w ramach konferencji poszczególnych typów szkół.

Z relacji ustnych, jakie udało się uzyskać od twórców i uczestników tamtych wydarzeń, wynika jednoznacznie, iż nie wszystkie uczelnie były przekonane co do potrzeby powoływania do życia powszechnej organizacji³. Od razu bowiem pojawił się dylemat, czy wszyscy rektorzy zainteresowanych uczelni powinni mieć prawo do niej wejść. Ile bowiem byłaby ona warta, gdyby skupiała w swym gronie obok uczelni najlepszych, posiadających uprawnienia do przyznawania habilitacji, uczelnie bardzo słabe, uprawnione do przyznawania najwyższej dyplomów magisterskich, i to na pojedynczych kierunkach studiów?

Ustawa o szkolnictwie wyższym z 1990 roku dawała uczelniom największym i najsilniejszym pod względem potencjału naukowego, a dokładniej ich senatom, pewne przywileje w stosunku do uczelni pozostałych, już z góry sankcjonując istniejący podział uczelni na lepsze i gorsze. Sytuacja ta stwarzała więc u zarania KRASP całkiem realny problem: jak powołać instytucję, która z jednej strony byłaby demokratyczną, powszechną, a równocześnie potrafiłaby zachować standardy nauczania i badań naukowych? Grupa rektorów uczelni największych – Uniwersytetu Warszawskiego (Włodzimierz Siwiński), Politechniki Warszawskiej (Jerzy Woźnicki), Akademii Górniczo-Hutniczej (Miroslaw Handke) i Uniwersytetu Jagiellońskiego (Aleksander Koj) doszła do wniosku, że mimo wszystko powinno się zwołać konferencję, która podjęłaby próbę wypracowania zasad działania takiej instytucji.

Jej inicjatorzy postanowili najpierw zdecydować o formie organizacyjnej. Rozważano przyjęcie struktury federacyjnej konferencji rektorów poszczególnych typów uczelni. Przewodniczący tych konferencji automatycznie wchodziłby w skład prezydium federacji, stanowiąc – jak to określił prof. Koj – swego rodzaju „czapkę” akademicką nad całością. Prezydium obradowałoby w okresach pomiędzy zebraniem generalnym organizacji.

Szybko jednak pojawiły się kolejne wątpliwości: czy struktura federacyjna nie będzie zbyt luźna, a więc słaba. Zdecydowano więc o wyborze formy ściślej wiążącej uczelnie członkowskie i precyzującej ich cele.

Idea utworzenia ogólnopolskiej „szerszej reprezentacji środowisk akademickich” rodziła się więc – jak widać z powyższego opisu – w bólach i przez okres kilku lat. Fakt, że jednak, pomimo wszystkich przeciwności losu, doszła ona do skutku, był zasługą grona kilku osób, szczególnie jej oddanych i zaangażowanych, oraz okoliczności historycznych, daleko wykraczających poza sferę życia akademickiego.

Co do osób, to były już one wymieniane, gwoli porządku warto jednak je tutaj przypomnieć.

Taką niekwestionowaną rolę z pewnością odegrał prof. Aleksander Koj, ówczesny rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, ale co w tym konkretnym momencie może ważniejsze – także koordynator Konferencji Rektorów Uczelni Autonomicznych i autor projektów regulaminu przyszłej „stałej” Konferencji. Rola rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego w powstaniu KRASP była zresztą chyba znacznie większa, niż wynika to z zachowanej dokumentacji. Jego następcą na stanowisku przewodniczącego tej organizacji nie bez powodu nazwał prof. Koja „nie tylko twórcą, ale i prawdziwym ojcem” KRASP. To rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego właśnie inicjował wszelkie działania organizacyjne, zaproponował formułę nowej struktury, wymyślił jej nazwę i z powodzeniem doprowadził do skutku⁴. Profesor Koj stwierdził, iż „doszliśmy do kompromisu”, który wydawał się nierealny, i Konferencja Rektorów powstała „dzięki wysiłkom mediacyjnym rektora Woźnickiego i oporowi rektora Handkego”.

Zaslugi prof. Jerzego Woźnickiego dla powstania KRASP nie ograniczały się jednak wyłącznie do jego „wysiłków mediacyjnych” w tym trudnym okresie pionierskim. Zarówno z relacji innych osób, tworzących wówczas tę historię, jak i z dokumentów wynika również, że rektor Politechniki Warszawskiej był drugim – obok prof. Koja – wielkim entuzjastą idei Konferencji Rektorów; jest on dzisiaj jedynym członkiem tej organizacji nieprzerwanie należącym do prezydium i działającym w jego szeregach, jest jednym z dwóch Przewodniczących Honorowych (obok prof. Franciszka Ziejki). Ponadto jest autorem, redaktorem bądź wydawcą największej liczby publikacji „o” KRASP i „dla” KRASP.

Do grona postaci zasłużonych dla powstania Konferencji Rektorów trzeba dołączyć nazwisko prof. Mirosława Handkego (rektora Akademii Górniczo-Hutniczej i przewodniczącego Konferencji Rektorów Uczelni Technicznych), pomimo iż w owym czasie nie był – jak określił to prof. Ziejka „entuzjastą powołania tej organizacji”⁵ – a ponadto prof. prof. Janiny Józwiak (rektora Szkoły Głównej Handlowej), Kazimierza Kosiniaka-Kamysza (rektora Akademii Rolniczej w Krakowie), Zdzisława Kleinroka (rektora Akademii Medycznej w Lublinie), Włodzimierza Siwińskiego (rektora Uniwersytetu Warszawskiego). Ich zaangażowanie w realizację idei Konferencji także widoczne jest we współczesnych relacjach i dokumentach archiwalnych.

Zasadnicze sprawy dotyczące przyszłej „szerszej reprezentacji” rozstrzygały się na posiedzeniach Konferencji Rektorów Uczelni Autonomicznych. Przełomowym w tej dyskusji okazało się posiedzenie KRUA z 31 stycznia 1997 roku, zorganizowane na Uniwersytecie Warszawskim. Wówczas to prof. Koj po raz pierwszy publicznie przedstawił projekt powołania reprezentacji „w postaci Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP)” i zaproponował dwa warianty regulaminu przyszłej Konferencji – pierwszy – zakładający strukturę dwustopniową oraz drugi – przewidujący strukturę federalną. Dyskusja wykazała – jak czytamy w relacji z tamtego posiedzenia⁶ – „jednomyślność członków Konferencji [Rektorów Uczelni Autonomicznych] odnośnie do potrzeby utworzenia KRASP”. Ponieważ takiej jednomyślności już nie było w przypadku wyboru „optymalnej struktury organizacyjnej KRASP”, powołano w tej sprawie specjalną komisję.

Upływ czasu, natłok wydarzeń bieżących i rozproszona dokumentacja sprawiły, iż Konferencja Rektorów Uczelni Autonomicznych (KRUA) przeszła do historii i stosunkowo szybko została zapomniana. Tymczasem odegrała ona bardzo ważną rolę w dochodzeniu środowiska akademickiego do formuły KRASP. Pomimo bowiem swojego charakteru przejściowego, KRUA realizowała już program, jaki w gotowej formie niebawem przejęła KRASP, kontynuując rozpoczęte wcześniej sprawy, prace i debaty. To już wówczas rektorzy uczelni członkowskich KRUA uczestniczyli na przykład na pracach nad zmianami w ustawie o szkolnictwie wyższym (zespół prof. Jerzego Osiewskiego). Konferencja ta przyjęła również uchwałę w sprawie projektu zapisu konstytucyjnego dotyczącego bezpłatności za studia, stwierdzając między innymi, że *obowiązkiem konstytucyjnym państwa jest zapewnienie ogólnej dostępności studiów oraz stworzenie równości szans edukacyjnych*, a także upoważniając swoich członków do spotkań i konsultacji z przedstawicielami Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego w powyższej sprawie. Wówczas też KRUA apelowała do rządu o zwiększenie dotacji budżetowej na inwestycje w szkołach wyższych, a także przyjęła uchwałę w sprawie „jubileuszu odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego”, zorganizowanego w 2000 roku.

Akt założycielski szerszej organizacji rektorskiej poprzedziły liczne działania konsultacyjne oraz informacyjne inicjatorów projektu KRASP w instytucjach rządowych i w Sejmie, mające na celu poszukiwanie potencjalnych partnerów do przyszłej działalności, a tym samym przygotowanie dla nowej organizacji jak najbardziej sprzyjającego gruntu do startu. I tak na przykład, w maju i w pierwszych dniach czerwca 1997 roku, prof. Aleksander Koj jako rektor UJ i przewodniczący KRUA prowadził korespondencję z ministrem spraw zagranicznych Dariuszem Rosatim, który propozycję współpracy kierowanego przezeń resortu z „największymi polskimi uczelniami” przyjmował „z wielkim zadowoleniem”. Nauka polska może bowiem w istotny sposób – jak pisał minister Rosati w liście do prof. Koj⁷ – przyczynić się do realizacji niektórych celów polityki zagranicznej, zaś wpływ tej ostatniej na

rozwoj kontaktów i międzynarodowej współpracy naukowej jest oczywisty [...].

Wynikiem tej konkretnej inicjatywy było spotkanie robocze ministra Dariusza Rosatiego z przedstawicielami konferencji rektorów (KRUA) 4 czerwca 1997 roku w siedzibie Ministerstwa. Wnioski ze spotkania były obiecujące, ponieważ MSZ deklarowało zapewnienie „stałego kontaktu z uczelniami” za pośrednictwem Departamentu Promocji i Informacji, przekazanie placówkom dyplomatycznym adresu elektronicznego Konferencji Rektorów oraz informacji na temat programów naukowych, warunków i możliwości podjęcia studiów wyższych w Polsce (do rozdysponowania w krajach urzędowania naszych przedstawicielstw dyplomatycznych). MSZ zobowiązywał się ponadto do „przeglądu istniejących umów międzyrządowych o wzajemnym uznawaniu dyplomów, traktując tę sprawę jako ważny element negocjacji z zagranicznymi partnerami”; do pomocy w korzystaniu przez Polskę z programu Unii Europejskiej SOCRATES; złożył obietnicę „rozważenia” idei ufundowania przez Ministerstwo stypendium dla cudzoziemców studiujących w Polsce oraz obietnicę regularnych spotkań okresowych z rektorami szkół wyższych, uwzględniając wnioski z tych spotkań w pracach Rady Ministrów⁸.

W okresie poprzedzającym ukonstytuowanie się szerszej organizacji rektorów władze KRUA utrzymywały ponadto stałe kontakty z ministerstwami Edukacji Narodowej oraz Finansów. Kiedy więc nadszedł moment decydujący dla tej organizacji, można powiedzieć, że grunt dla niej został starannie przygotowany.

Adam Gałkowski

Fragment książki dr. Adama Gałkowskiego Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (1997–2007), która ukaże się z początkiem czerwca br.

¹ Rozmowa z prof. Aleksandrem Kojem przeprowadzona przez autora niniejszego opracowania (Kraków, 28 lutego 2007).

² Art. 70 ust. 2 Konstytucji RP z 1997 r. brzmi następująco: *Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością.*

³ Rozmowy z prof. Aleksandrem Kojem (Kraków, 28 lutego 2007), z prof. Jerzym Woźnickim (Warszawa, 30 stycznia 2007) i z prof. Franciszkiem Ziejką (Kraków, 29 stycznia 2007), przeprowadzone przez autora niniejszego opracowania.

⁴ List prof. J. Woźnickiego do prof. A. Koj z 23 sierpnia 1999 r. Ze zbiorów Archiwum KRASP; rozmowa z prof. J. Woźnickim, *vide supra*.

⁵ Rozmowa z prof. F. Ziejką, *vide supra*.

⁶ Te i następne informacje o tym posiedzeniu zaczerpnąłem ze sprawozdania opracowanego przez dr. hab. Zbigniewa Hockubę, sekretarza Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich, i zamieszczonego na łamach „Gazety AMG”, Akademia Medyczna w Gdańsku 1997 r., nr 3 (www.amg.gda.pl). Zob. też list prof. A. Koj do prof. W. Siwińskiego z 27 stycznia 1997 r., projekt *Stanowiska Konferencji Rektorów Uczelni Autonomicznych w sprawie jubileuszu odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego* (Warszawa, 30 stycznia 1997) oraz projekt *Stanowiska Konferencji Rektorów Uczelni Autonomicznych w sprawie zwiększenia dotacji budżetowych na inwestycje w szkołach wyższych* (Warszawa, 30 stycznia 1997). Ze zbiorów archiwalnych KRASP.

⁷ List D. Rosatiego z 21 maja 1997 r. do A. Koj. Ze zbiorów Archiwum KRASP.

⁸ Rafał Marszałek, *Notatka o spotkaniu Ministra Spraw Zagranicznych z przedstawicielami konferencji rektorów szkół wyższych*, Warszawa 4 czerwca 1999 r. Ze zbiorów Archiwum KRASP.